

ABORDĂRI RESTAURATIVE ÎN MEDIUL ȘCOLAR

CARTEA DE POVEȘTI A CERCURILOR DE CONȘTIENȚIZARE

EUROPEAN
FORUM FOR
RESTORATIVE
JUSTICE

Co-funded by
the European Union

ABORDĂRI RESTAURATIVE ÎN MEDIUL ȘCOLAR

CARTEA DE POVEȘTI A CERCURILOR DE CONȘTIENȚIZARE

PREPARAT DE

Georgina Colomé Ginella

CU COLABORAREA

Terres des hommes România

Terres des hommes Hellas (Grecia)

Restorative Justice Nederland (Țările de Jos)

Consiliul asigurărilor sociale (Estonia)

ÎN CADRUL

Proiectul i-Restore 2.0

Iulie 2024

© European Forum for Restorative Justice 2024
Hooverplein 10 – 3000 Leuven – Belgia
www.euforumrj.org info@euforumrj.org

Co-funded by
the European Union

***Proiectul i-Restore 2.0 este cofinanțat de
Programul "Justiție" al Uniunii Europene
(2021–2027)***

DISCLAIMER

Conținutul acestei publicații reprezintă numai punctul de vedere al autorilor și este responsabilitatea lor exclusivă. Comisia Europeană nu acceptă nicio responsabilitate pentru utilizarea informațiilor pe care le conține.

REPUBLIC OF ESTONIA
SOCIAL INSURANCE BOARD

Tabel de conținut

Introducere	6
Despre cercurile de sensibilizare în cadrul i-RESTORE 2.0	7
Pe scurt...	8
Ce este justiția restaurativă?	8
Cum îi responsabilizează justiția restaurativă pe copii?	8
Care sunt beneficiile abordărilor restaurative în școli?	9
De ce este importantă sensibilizarea în școli?	10
Cercurile de sensibilizare din	
Estonia	11
Grecia	17
Țările de Jos	23
România	31
Reflecții finale	39

Introducere

"Cartea de povești a cercurilor de sensibilizare" ilustrează rezultatele cercurilor de sensibilizare a copiilor cu privire la justiția restaurativă care au avut loc în diferite școli din patru țări europene în cadrul proiectului i-RESTORE 2.0.

Proiectul [i-RESTORE 2.0 \(2022-2024\)](#) se bazează pe rezultatele primului proiect [i-RESTORE proiect](#), care a vizat promovarea justiției restaurative pentru copiii victime ale infracțiunilor și îmbunătățirea competențelor profesioniștilor din domeniul juridic. Valorificând rezultatele proiectului inițial, i-RESTORE 2.0 merge mai departe prin stabilirea unor proceduri care să asigure că justiția restaurativă de înaltă calitate este accesibilă copiilor implicați în justiție. Obiectivele proiectului sunt România, Grecia, Țările de Jos și Estonia.

În conformitate cu [Strategia UE privind drepturile victimelor \(2020-2025\)](#)¹, proiectul își propune să:

- ⇒ să **permită copiilor**, inclusiv victimelor, să își exprime opiniile cu privire la justiția reparatorie prin abordări digitale și creative conduse de copii;
- ⇒ **creșterea gradului de conștientizare** a familiilor, a practicienilor, a factorilor de decizie politică și a mass-mediei cu privire la justiția restaurativă pentru copii în cadrul procedurilor penale și al cadrelor educaționale;
- ⇒ **creșterea numărului de practicieni** care pot oferi servicii de justiție restaurativă adaptate nevoilor copiilor.

Pe parcursul a 24 de luni, proiectul a dezvoltat și a pus în aplicare un program de consolidare a capacităților pentru profesioniști, evenimente de învățare reciprocă prin intermediul acordurilor de înfrățire transfrontalieră, a responsabilizat copiii în evaluarea proceselor de justiție reparatorie și s-a angajat activ în discuții cu principalele părți interesate care trebuie să fie conștiente de rolul pe care îl pot juca pentru procese de justiție reparatorie accesibile și de succes cu copiii.

Acest proiect, cofinanțat de Programul Justiție al Comisiei Europene, este o colaborare a unei echipe puternice de șapte organizații de experți de nivel înalt: Terre des hommes România,

---

¹ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Strategia UE privind drepturile victimelor (2020-2025), COM(2020)258 final. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258>)

Terre des hommes – Hub regional în Ungaria, Terre des hommes Hellas, European Forum for Restorative Justice (Belgia), Restorative Justice Nederland (RJN) și HALT (Țările de Jos) și Social Insurance Board (Estonia).

Despre cercurile de sensibilizare în cadrul i-RESTORE 2.0

În centrul proiectului i-Restore 2.0 se află obiectivul de a împuternici copiii să fie agenți ai schimbării și să își facă auzită vocea în chestiuni penale sau conexe care îi privesc. Urmărind acest obiectiv, partenerii de implementare ai proiectului i-Restore 2.0 au organizat cercuri de sensibilizare în școli și instituții de învățământ superior, abordând copiii, tinerii și comunitățile acestora cu privire la justiția restaurativă și implicându-i în reflecția asupra beneficiilor și provocărilor implementării acesteia în contexte educaționale și judiciare.

În perioada 2023–2024, 49 de cercuri au avut loc în Estonia, Grecia, Țările de Jos și România, ajungând la peste 500 de participanți, inclusiv: elevi din învățământul primar, secundar și superior și familiile acestora; profesori și alți membri ai personalului școlar; profesioniști în domeniul justiției pentru tineri; practicieni în domeniul justiției restaurative; asistenți sociali; și tineri cu experiență trăită în centre de detenție pentru minori.

Prin această carte de povești a Cercurilor de conștientizare dorim să împărtășim învățămintele noastre și să punem în prim plan experiențele celor care au participat. Sperăm că mărturiile lor îi vor inspira și pe alții să continue să construiască o cultură a conectivității și a restaurării care să susțină relațiile pozitive și în care fiecare copil să fie sprijinit în dezvoltarea sa deplină și în asumarea unui rol constructiv în societate.

Pe scurt...

Ce este justiția restaurativă?

Justiția restaurativă este o abordare a problemei prejudiciului sau a riscului de prejudiciu prin implicarea tuturor celor afectați în ajungerea la o înțelegere și un acord comun cu privire la modul în care prejudiciul sau fapta ilicită pot fi reparate și se poate face dreptate². Practicile sale (cum ar fi medierea, cercurile, conferințele) au fost oferite și aplicate pentru a aborda prejudiciul în diferite domenii de conflict, cum ar fi justiția, educația, consolidarea păcii, familiile, organizațiile și comunitățile.

Cum îi responsabilizează justiția restaurativă pe copii?

Mulți copii și adolescenți experimentează comportamente care uneori duc la încălcarea liniilor și regulamentelor. Copiii pot fi, de asemenea, expuși la prejudicii cauzate de alți copii sau adulți. Fie că devin autori ai unor vătămări, fie că sunt victime ale altora, comunitățile au responsabilitatea de a sprijini dezvoltarea lor și de a-i proteja de violență, asigurând accesibilitatea la procese adaptate nevoilor și capacităților copiilor și care le respectă drepturile.

Justiția restaurativă este o abordare a justiției în care dreptul copilului de a fi ascultat este pus în aplicare în mod activ. Justiția restaurativă și metodele sale bazate pe dialog iau copiii în serios, creând un spațiu sigur pentru ca aceștia să fie ascultați, să își asume responsabilitatea și să fie implicați în problemele care îi privesc³. Procesele de justiție restaurativă sunt dezvoltate luând în considerare nevoile și capacitățile specifice ale părților implicate. Acestea oferă un proces flexibil, dar întotdeauna într-un mod care nu stigmatizează și responsabilizează. Principiile sale de bază sunt voluntariatul, confidențialitatea și neutralitatea facilitatorilor.

Abordările justiției restaurative cu copiii sunt aplicabile în diverse medii în care pot apărea conflicte, inclusiv în familie, școli, cluburi sportive sau alte comunități, precum și în sistemul de justiție penală. Justiția restaurativă este deosebit de valoroasă pentru protejarea copiilor

---

² Forumul european pentru justiție restaurativă. (2021). Manual on restorative justice values and standards of practice, Leuven, p.11 (https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2021-11/EFJRJ_Manual_on_Restorative_Justice_Values_and_Standards_for_Practice.pdf)

³ Forumul European pentru Justiție Restaurativă (2020). Informare tematică privind justiția restaurativă și justiția pentru copii. Leuven, Belgia. (<https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-11/Thematic%20Brief%20on%20Restorative%20on%20Child%20Justice.pdf>)

vulnerabili și pentru abilitarea copiilor în identificarea și gestionarea emoțiilor pentru a preveni (și/sau a răspunde la) conflictele și violența. Pentru a pune pe deplin în aplicare dinamica unei justiții restaurative prietenoase copiilor, este esențial, de asemenea, să se lucreze la promovarea unei culturi restaurative (cu limbaj, atitudini etc.) în mediile educaționale și familiale, în care copiii și persoanele care îi îngrijesc pot adopta zilnic abilități ușoare de gestionare a conflictelor. Justiția restaurativă ar trebui să fie modalitatea preferată de abordare a violenței între colegi sau a conflictelor dintre copii, precum și o bază pentru înlocuirea procedurilor disciplinare punitive în mediile de învățare.

Care sunt beneficiile abordărilor restaurative în școli?

În ultimele decenii, practicile restaurative au fost implementate în școli din întreaga lume, promovând dezvoltarea și diseminarea valorilor **non-violenței**, **cooperării**, **toleranței** și **respectului** în rândul elevilor și al personalului, precum și în cadrul comunității în general⁴. Cercetările sugerează că practicile restaurative pot contribui la crearea unor școli mai sigure, mai incluzive și a unor medii de învățare mai eficiente pentru a lucra și a studia⁵.

Școlile restaurative sunt susținute de evoluțiile din domeniul mai larg al justiției restaurative, împărtășind înțelegerea comună că suntem cu toții profund conectați și că comunitățile împărtășesc responsabilitatea în construirea, menținerea și repararea relațiilor umane.

Practicile restaurative în școli oferă **un cadru de co-creare** a unui climat pozitiv pentru ca elevii să învețe și să se dezvolte, iar membrii personalului să se simtă sprijiniți în mediul lor de lucru. Atunci când are loc un incident sau apare un conflict, practicile restaurative cer tuturor celor implicați să își asume responsabilitatea și să colaboreze pentru a găsi modalități de a merge mai departe și de a îndrepta lucrurile. În acest fel, fiecare are o voce și este auzit, împărtășind un sentiment de dreptate și echitate în rândul personalului, elevilor și familiilor.

---

⁴ Reprezentantul Special al Secretarului General privind violența împotriva copiilor (2013). Promovarea justiției restaurative pentru copii. New York: Organizația Națiunilor Unite. (<https://violenceagainstchildren.un.org/file/2180/download?token=JR94W53U>)

⁵ Forumul European pentru Justiție Restaurativă (2022). Informare tematică privind școlile restaurative. Leuven, Belgia. (https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2022-11/Restorative_Schools_Brief_print.pdf)

De ce este importantă sensibilizarea în școli?

După cum reiese din cercetările efectuate în cadrul i-RESTORE, simpla dezvoltare a practicilor de justiție restaurativă nu ar avea niciun impact asupra copiilor dacă nu s-ar asigura că aceste modele sunt **efectiv accesibile** acestora. Conștientizarea și atitudinile cu privire la valorile și practicile justiției restaurative în rândul organismelor de sesizare și al comunității în general se dovedesc a fi factori determinanți în promovarea sau împiedicarea accesibilității⁶. Lipsa de conștientizare duce adesea la o lipsă de încredere atât din partea profesioniștilor (din sectoarele educației, îngrijirii și justiției), cât și din partea publicului, în timp ce o mai mare conștientizare este de natură să conducă la atitudini mai pozitive față de justiția restaurativă.

Copiii sunt viitorul comunităților noastre, iar școlile sunt medii ideale pentru promovarea valorilor de respect și conectivitate și pentru furnizarea de instrumente pentru gestionarea pozitivă a relațiilor și conflictelor. Integrarea abordărilor restaurative de soluționare a conflictelor în școli sporește gradul de conștientizare a justiției restaurative și poate contribui, pe termen lung, la o schimbare de atitudine de la modalități punitive la modalități restaurative de gestionare a conflictelor și de înțelegere a prejudiciilor. De aceea, în cadrul proiectului i-RESTORE 2.0, care vizează procese de justiție restaurativă accesibile și de calitate pentru copiii aflați în contact cu legea în Europa, includem și sensibilizarea în școli.

În cele ce urmează, vom explica ce s-a făcut în cele patru țări. Fiecare partener a identificat, în propriul context, cele mai bune școli de implicat și metodele oferite.

---

⁶ Laxminarayan, M. (2014). Accesibilitatea și inițierea justiției restaurative. Leuven: EFRJ. (https://www.euforumri.org/sites/default/files/2019-11/accessibility_and_initiation_of_rj_website_0.pdf)

CERCURILE DE SENSIBILIZARE DIN ESTONIA

ESTONIA

Ce s-a întâmplat?

În cadrul proiectului i-Restore 2.0, partenerii estonieni de la Social Insurance Board (SIB) au lucrat împreună cu o școală primară din Tallinn, unde s-au desfășurat cercurile de sensibilizare, implicând un total de 45 de elevi din întreaga școală. Cercurile de sensibilizare au fost desfășurate în trei grupuri, vizând două clase din clasa 3rd, cu 20 de elevi pe clasă (9–10 ani), și 5 elevi din clasa 8th (14–15 ani).

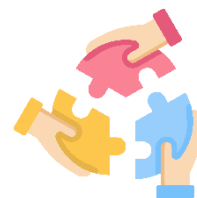
Între elevii din clasa a 3-a^d au avut loc în total 12 întâlniri, 4 întâlniri având loc în anul universitar 2022–2023 și 8 întâlniri în anul universitar 2023–2024. Cei 5 elevi din clasa a 8-a s-au întâlnit în total de 15 ori, de 5 ori în cursul anului universitar 2022–2023 și de 10 ori în cursul anului 2023–2024. Grupul de elevi din clasa a 8-a a inclus elevi implicați frecvent în conflicte și comportamente controversate la școală, inclusiv hărțuirea.

Toate materialele utilizate în desfășurarea cercurilor au fost compilate chiar de către facilitatori (pedagogi sociali din școală). Facilitatorii sunt, de asemenea, facilitatori voluntari de justiție restaurativă la SIB și intenționează să continue să lucreze cu tinerii pe baza practicilor restaurative și după încheierea proiectului. Facilitatorii vor continua, de asemenea, să instruiască colegii din alte școli cu privire la posibilitățile abordărilor restaurative și au devenit astfel experți de încredere.

Cercurile de sensibilizare cu copiii din orașul Tallinn au avut ca scop sporirea cunoștințelor acestora cu privire la soluționarea pașnică a conflictelor și prevenirea hărțuirii prin intermediul unei perspective restaurative. Fiecare grup de elevi a participat la mai multe întâlniri, fiecare concentrându-se pe un subiect specific din cadrul principal. Fiecare sesiune a durat 45 de minute, uneori împerecheându-se două sesiuni. Programul pentru fiecare rundă a urmat un model structurat care a fost similar în fiecare sesiune, incluzând o introducere a subiectului sesiunii și o rememorare a subiectelor anterioare, o discuție pe noul subiect, o abordare ludică a subiectului, un exercițiu sociometric și un rezumat al celor învățate. Următorul este un exemplu de program de la una dintre sesiuni:

- ✚ Introducere. Se prezintă tema sesiunii (tema: conflictul și intimidarea) – 7 min
- ✚ Elevii sunt împărțiți în 4 grupuri. Fiecare grup primește o hârtie A3 și un marker, pe care scriu cuvinte-cheie care, în opinia lor, înseamnă conflict și, pe cealaltă parte, care înseamnă intimidare – 7 min
- ✚ Discuții. Fiecare grup vorbește despre cuvintele pe care le-a notat și despre unde și cum se confruntă cu conflicte sau intimidare. Fiecare grup are timp să vorbească timp de 5–20 de minute.
- ✚ Exercițiu de întindere. Fiecare copil este rugat să găsească elevul pe care îl cunoaște cel mai bine în clasă și să pună mâna pe umărul acestuia. Apoi, elevii sunt rugați să găsească colegul pe care îl cunosc cel mai puțin și, de asemenea, punându-i mâna pe umăr, să îl întrebe ceva despre el pe care ar dori să îl cunoască. După aceea, elevii sunt rugați să spună grupului pe cine au cunoscut cel mai mult, pe cine au cunoscut cel mai puțin și ce au aflat despre ei. – 10 min.
- ✚ Elevii vorbesc despre conflictele și dezacordurile reciproce de acasă (de exemplu, părinții vor să mă culc la ora 21, dar eu nu pot dormi). Se profită de ocazie pentru a găsi soluții la aceste povești. Părțile sunt ascultate, gândurile și sentimentele sunt împărtășite, se explorează cine a fost afectat și posibilele soluții la situație. – 25 min.
- ✚ Sunt prezentate diapozitive despre intimidare și conflict. Facilitatorii vorbesc și dau exemple. – 3 min
- ✚ Exemple de imagini. Sunt prezentate 9 imagini care reprezintă sentimente. Acestea descriu bucuria, entuziasmul, tristețea, surpriza, dezgustul, furia, incertitudinea, rușinea și frica. O discuție este încurajată prin întrebarea "*cum recunoaștem sentimentele altei persoane?*" – 13 min
- ✚ Rezumatul zilei. Exercițiu sociometric. Copiii sunt rugați să stea într-un rând lung. Facilitatorul spune afirmații legate de subiectul explorat în timpul sesiunii. Cine crede că afirmația este adevărată este rugat să facă un pas spre dreapta, iar cine crede că afirmația este falsă, este rugat să facă un pas spre stânga. – 5 min
- ✚ La sfârșitul sesiunii, elevii sunt rugați să dea o evaluare a sesiunii. 0– nu m-am simțit bine, subiectul a fost plictisitor; 10– a fost o lecție grozavă, am dobândit cunoștințe noi. Ghemuiți, dacă vă simțiți 0, stați pe vârfuri și ridicați mâinile în sus, dacă 10. Toate celelalte numere sunt între aceste două poziții.– 1 min

Ce învățăminte au reieșit din cercuri?

Desfășurarea mai multor sesiuni cu același grup de elevi a permis o înțelegere mai profundă a rezolvării conflictelor, încurajând discuțiile sincere și reflecția între elevi și profesori.

Ca urmare a cercurilor de clasa a treia, a crescut gradul de conștientizare cu privire la diferențele dintre intimidare și conflict în rândul copiilor care au participat la cercurile de sensibilizare. Ei înțeleg de ce conflictele trebuie rezolvate în mod pașnic și au dobândit competențe de bază. Sunt înțelese efectele hărțuirii asupra celui hărțuit, a hărțuitorului și a spectatorilor. Vocabularul pentru numirea sentimentelor a crescut.

Unele provocări au fost percepute și în rândul elevilor din clasa a treia atunci când au pus în practică conceptul de mediere între ei. Fiind în rolul unui mediator, copiii au avut tendința de a oferi soluții și de a face evaluări. A fost dificil pentru copii să rămână neutri, deoarece au vrut să aleagă taberele și să evalueze cine este vinovat și cine nu, precum și să ofere soluții.

Unele concepte pe care adulții le folosesc zilnic pot avea semnificații diferite pentru copii. De exemplu, a fost dificil pentru copii să convină asupra unei definiții pentru conceptul de "respect". Acest lucru întărește necesitatea de a utiliza un vocabular adaptat copiilor și de a adapta limbajul la nevoile copiilor, inclusiv la vârsta și capacitățile lor.

Elevii de clasa a VIII-a au intrat în proiect din cauza incidentelor de bullying. După a doua întâlnire din anul școlar 2022/23, s-au observat schimbări în comportamentul tinerilor. Bullying-ul a luat sfârșit, au apărut interese independente, nu le-a fost teamă să își exprime gândurile și sentimentele în grup, diferențele dintre ei au fost acceptate. Cea mai mare schimbare a fost încetarea bullying-ului și a comportamentului violent. Comportamentul tuturor celor cinci elevi din acest an școlar a fost apreciat ca fiind foarte bun de către profesori

Care au fost impresiile participanților?

"Știu ce este intimidarea și ce este conflictul. Știu că conflictul este permis și se va întâmpla. Bullying-ul este interzis"

(Elev, clasa 3rd)

"Ar trebui să rezolv conflictele în așa fel încât nu numai eu să câștig, dar și celălalt să câștige."

(Elev, clasa 3rd)

"A fost o clasă frumoasă, complet diferită, am putut vorbi mult".

(Elev, clasa 3rd)

"Ca profesor, mă bucur că elevii clasei pot lua parte la un proiect care le va crește gradul de conștientizare a justiției restaurative."

(Profesor din clasa a 3-ard)

"Cea mai bună experiență a fost atunci când pedagogii sociali au vizitat lucrările studenților. Elevii iau în serios acest proiect și gândesc și discută activ."

(Profesor de la clasa 3rd)

"Sunt foarte mulțumit că pot participa la aceste runde. Mă simt mai încrezătoare și mai bună. Mai presus de toate, simt că știu cum să rezolv conflictele. Abilitățile mele de rezolvare a problemelor s-au îmbunătățit, de exemplu atunci când mă confrunt cu conflicte. Acum pun întrebări pentru a-i ajuta pe ceilalți să înțeleagă mai bine. Simt că mi s-au deschis ochii. Am un orizont mai larg."

(Elev, clasa a 8-a)

"La început, am crezut că vom vorbi doar despre modul în care am fost intimidați, pentru că așa a început totul. Nu m-am gândit că subiectele se vor extinde atât de mult și că vom învăța atât de multe lucruri noi. Nu aveam așteptări, mă gândeam că e doar pentru tachinare. Îmi plac aceste meciuri, simt că primesc atât de multe de aici."

(Elev, clasa a 8-a)

Povestea lui Jüri și Kaarel

Jüri a simțit că Kaarel (ambii participanți la grupul de elevi de clasa a III-a) îl intimidă de mult timp. Ultima dată s-a întâmplat acum câteva zile, la ora de muzică, când Kaarel a venit la Jüri, și-a ridicat geanta pe o altă bancă, l-a apucat pe Jüri de gât și l-a strangulat. Cu acordul tinerilor, am abordat conflictul la fața locului. Conflictul a fost abordat prin mediere între băieți și, de asemenea, în cerc după medierea inițială menită să dea voce tuturor părților afectate din școală. L-am rugat pe Jüri să descrie ce crede el că s-a întâmplat. Jüri și-a spus povestea, iar Kaarel a continuat să dorească să întrerupă, spunând că lucrurile nu au stat așa cum le-a descris Jüri. L-am explicat că înțelegerea a fost că îi vom asculta povestea, că Kaarel nu trebuie să fie de acord cu ea și că nici cei care au văzut-o nu trebuie, dar că trebuie să asculte. Suntem diferiți și de aceea poveștile noastre sunt diferite, chiar dacă am fost în aceeași situație. Pentru Kaarel a fost dificil să asculte și a avut nevoie de sprijinul unui adult. Jüri și-a exprimat, de asemenea, sentimentele și gândurile, spunând că nu a vrut să vină la școală pentru că îi era frică, că a crezut că ar trebui să stea acasă și că i-a spus mamei sale despre asta. Jüri s-a gândit că prietenul său l-a protejat de Kaarel și s-a simțit recunoscător. Apoi, Kaarel a descris versiunea sa despre cele întâmplate. În timp ce asculta povestea lui Jüri, a vrut să intervină și a spus că nu a făcut asta, dar la sfârșitul povestirii lui Jüri, Kaarel a fost de acord că a făcut prea mult și s-a comportat urât. Kaarel și-a descris, de asemenea, gândurile și sentimentele și a exprimat impactul asupra celorlalți care au asistat la incident. Kaarel a oferit o soluție care îi convenea și lui Jüri. De asemenea, au convenit asupra a ceea ce se va întâmpla dacă Kaarel și Jüri nu vor respecta înțelegerea. Kaarel a împărtășit că nu vrea să fie răuvoitor sau furios, că vrea să fie bun și că uneori nu știe cum să se comporte atunci când se înfurie.

CERCURILE DE SENSIBILIZARE DIN GRECIA

GRECIA

Ce s-a întâmplat?

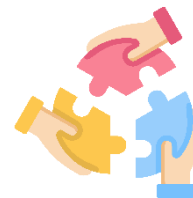

În lunile martie 2023 – aprilie 2024, partenerii greci ai proiectului i-Restore 2.0, din cadrul organizației Terres des hommes Hellas, au organizat 5 cercuri de sensibilizare cu elevi, personal școlar și părinți, în orașele Chaidari, Chalkida, Elefsina și Paleo Faliro. Cercurile de sensibilizare au ajuns la un total de 126 de participanți, dintre care 110 elevi din clasa a III-a de gimnaziu și din clasele I și a II-a de liceu, cu vârste cuprinse între 14 și 17 ani, 1 părinte președinte al asociației de părinți a elevilor și 14 membri ai personalului școlar, inclusiv profesori și conducere.

Cercurile de sensibilizare din Grecia au avut ca scop introducerea conceptului de justiție restaurativă și a abordărilor restaurative cu copiii și tinerii în mediul liceal, prin implicarea activă a elevilor, părinților și personalului școlar în reflecții și discuții pe această temă. Fiecare cerc a inclus o introducere în activitatea Terre des hommes Hellas, în proiectul i-Restore 2.0 și în contextul teoretic al justiției restaurative și al abordărilor restaurative cu copiii și tinerii. Cercurile au inclus activități interactive care au promovat participarea activă a elevilor și a personalului școlar implicat, inclusiv o activitate de spargere a gheții în grupuri mici pentru a găsi interese/hobby-uri comune între participanți, un studiu de caz video urmat de o discuție comună și o activitate de joc de rol a unui cerc restaurativ cu o rundă de reflecție ulterioară asupra rolurilor.

Participanții au fost deosebit de entuziasmați de discuțiile de după studiile de caz și de activitățile de joc de rol. În timpul jocurilor de rol, participanții au avut ocazia să se pună în pielea celor implicați într-un conflict și să exploreze ce nevoi și sentimente cred ei că ar apărea în timpul unei posibile întâlniri restaurative. Aceste activități au provocat opiniile elevilor cu privire la conceptul de justiție, modul în care apar conflictele și impactul acestora asupra lor și a celor din jur, precum și diferitele implicații ale adoptării unor măsuri punitive sau a unor practici restaurative în abordarea consecințelor unui prejudiciu.

Ce învățăminte au reieșit din cercuri?

Cercurile de sensibilizare au fost considerate în general un succes în rândul participanților, tinerii fiind deosebit de implicați în discuții și dornici să își exprime opiniile și întrebările. Pentru majoritatea elevilor, conceptul de justiție restaurativă și aplicarea sa în școli și în sistemul de justiție juvenilă a fost ceva nou, deoarece ei au experimentat sau au auzit mai ales de metode punitive tradiționale de abordare a conflictelor și a încălcării regulilor.

Într-unul dintre licee, în special, au existat mai multe incidente de delincvență în cadrul școlii, acesta fiind motivul pentru care directorul a decis ca membrii personalului și elevii să participe la cercurile de sensibilizare. În cadrul acestei sesiuni, puțini copii au intrat în contact cu termenul de justiție restaurativă, iar majoritatea au avut dificultăți în a-i înțelege semnificația, deoarece păreau să susțină metodele de justiție mai tradiționale – punitive. Unele opinii descurajante au fost exprimate de unii tineri, inclusiv că au dreptul de a face dreptate cu propriile mâini, dacă este necesar, pe de o parte discreditând legile și mecanismele statului, iar pe de altă parte normalizând violența și ignorând efectele pe care aceasta le poate avea asupra lor. Inițial, unii participanți din acest cerc au declarat că ar prefera să nu participe la o sesiune de mediere decât dacă aceasta ar însemna evitarea instanței. Dar au existat și copii care au spus că o astfel de abordare li se pare utilă, în special din punctul de vedere al victimei. În ciuda posibilei ezitări inițiale a elevilor la început, majoritatea din clasă a participat activ și au avut loc multe discuții cu privire la opiniile diferite pe care le aveau tinerii între ei. La sfârșitul sesiunii, elevii au fost rugați să asculte un basm, iar apoi să răspundă la câteva întrebări "simple" de înțelegere, alegând răspunsul corect sau greșit. Întrebările au fost dificile și, deși tinerii erau siguri de răspunsurile lor, au sfârșit prin a greși cele mai multe dintre ele. Acest lucru le-a provocat multe râsete și a declanșat o discuție despre ceea ce auzim și înțelegem cu adevărat și despre măsura în care putem asculta și acorda atenție cuiva.

Într-un alt cerc, unii elevi erau membri ai echipei de mediere a școlii lor și s-au arătat foarte interesați să afle mai multe despre abordările restaurative. Participanții aveau percepții diferite asupra a ceea ce este corect și greșit, asupra sancțiunii corespunzătoare pentru fiecare incident și dacă preferau metodele tradiționale de abordare a conflictelor și a încălcării regulilor (de exemplu, detenția) sau abordările justiției restaurative. Un studiu de caz video a fost utilizat pentru a promova discuții constructive privind practicile de justiție restaurativă în sistemul de justiție juvenilă. Reflecțiile s-au învârtit în jurul potențialelor

sentimente, nevoi și motivații ale victimelor și infractorilor de a participa la o întâlnire restaurativă. În general, cei mai mulți dintre ei ar dori să participe la un proces de justiție restaurativă dacă ar fi ei înșiși implicați într-o infracțiune sau într-un conflict. Cu toate acestea, din perspectiva infractorului, aceștia au considerat că ar fi o condiție dificilă să asculte ceea ce a cauzat unei alte persoane.

Pentru profesori și alți membri ai personalului școlar, aplicarea abordărilor restaurative pentru soluționarea conflictelor și incidentelor din școli a părut apreciată pozitiv. Un membru al echipei manageriale a unuia dintre licee a raportat mai multe incidente de violență între elevi, care au condus la tensiuni în cadrul comunității, și a recunoscut beneficiile aplicării abordărilor restaurative cu tinerii în locul celor mai punitive. În timpul primului cerc, profesorii și reprezentantul asociației părinților și tutorilor au fost foarte implicați, au menționat deficiențele procedurilor judiciare din Grecia cu privire la copii și au răspuns pozitiv la recomandările organizatorilor. Au fost prezentate unele întrebări și preocupări și s-au făcut intervenții cu privire la procesul echitabil, rata de succes a justiției restaurative, aplicarea acesteia în Grecia, caracterul voluntar al întâlnirilor, dacă făptașul implicat într-o astfel de procedură se căiește sincer și dacă urmărirea penală încetează.

Care au fost impresiile participanților?

Studiile de caz și activitățile de joc de rol au permis discuții extinse între participanți și au provocat reflecții cu privire la modul în care pot fi abordate mai bine conflictele în școli și în cadrul comunității. Majoritatea elevilor nu auuziseră niciodată de justiția restaurativă sau de principiile acesteia și nu se gândiseră la posibilitatea ca o victimă și un infractor să se angajeze într-un dialog. Reflecția asupra posibilității unor astfel de întâlniri restaurative între copii a provocat reacții diferite. Unii studenți au susținut că poate fi mai dificil să se aplice justiția restaurativă atunci când sunt implicați copii, deoarece aceștia sunt imaturi, și poate fi chiar mai dificil atunci când făptașul este un adult. Alții, cu toate acestea, au susținut că ar putea fi mai ușor pentru copii să participe, deoarece le este mai ușor să își schimbe opiniile, să evite să fie stigmatizați și să poată obține un loc de muncă mai târziu.

Au existat, de asemenea, reflecții cu privire la scopul unei întâlniri restaurative pentru participanți. În timp ce unii studenți au susținut că, dacă făptuitorul nu regretă, nu are rost, alții au spus că poate avea sens să se întâlnească în orice caz. Studenții cred că întâlnirile ar trebui să aibă loc într-un spațiu prietenos și sigur, în prezența unui facilitator bine pregătit. Atunci când s-a discutat despre prezența părților de sprijin într-o întâlnire restaurativă, a existat o anumită îngrijorare cu privire la includerea părinților/tutorelui. Unii studenți au susținut că părinții/tutorii nu ar trebui să fie prezenți, deoarece aceștia tind să vorbească în numele copiilor lor și pot limita exprimarea acestora. Alți studenți au considerat, totuși, că atunci când victima este minoră, aceasta poate avea nevoie de prezența unui părinte/tutore pentru a se simți protejată.

În timpul discutării studiilor de caz, copiii au raportat sentimente de teamă și rușine din partea victimei, dar și posibilitatea unei dorințe de răzbunare dacă nu a trecut suficient timp între incident și întâlnirea de justiție restaurativă. Se crede că infractorul simte vinovăție, rușine și teama de a merge la închisoare. În general, facilitatorii au raportat că a fost mai ușor pentru copii să empatizeze cu victima și să gândească din perspectiva victimei decât să se identifice cu cineva care a făcut ceva rău. În acest sens, elevii și-au exprimat îngrijorarea că, fără o pregătire adecvată, întâlnirea cu cel care a greșit poate fi intimidantă pentru victimă sau chiar poate provoca o traumă suplimentară. Ei tind să creadă că o întâlnire restaurativă este mai dificilă pentru victimă decât pentru infractor. Adesea, a fost dificil pentru ei să vadă infractorul minor atât ca făptuitor, cât și ca victimă, mai degrabă decât doar ca o persoană care a făcut ceva greșit. Unii studenți au susținut că făptuitorul ar putea să nu fie fidel în scuzele sale în timpul justiției restaurative și să "scape basma curată" fără consecințe grave, deși au

menționat, de asemenea, că părea o condiție dificilă să ascuți ceea ce ai cauzat unei alte persoane.

În cadrul acestor cercuri, a reieșit clar că există mai multe preconcepții în rândul copiilor cu privire la ceea ce este corect sau echitabil. Adesea, la începutul cercurilor, unii copii au afirmat că o întâlnire restaurativă nu ar schimba nimic și că doar o sentință sau o pedeapsă mai aspră ar putea fi benefică. Dificultatea identificată constă în faptul că opiniile predominante în țară și societate sunt cele ale pedepsei, individualității și îndepărtării infractorului de comunitate. Totuși, această opinie a fost contestată în timpul cercurilor de sensibilizare și a schimbat perspectiva majorității participanților implicați.

"Justiția restaurativă este o modalitate prin care infractorul și victima sunt puși unul în locul celuilalt și împărtășesc modul în care au trăit incidentul. Este un tip de intervenție care este necesară, astfel încât se vor da explicații și răspunsuri"

(Student, 14 ani)

"Restaurarea justiției în diferite moduri, în afara instanței, ajutând atât infractorul, cât și victima"

(Student, 16 ani)

"Cred că este corect să poți vorbi cu persoana care te-a rănit"

(Student, 15 ani)

CERCURILE DE SENSIBILIZARE DIN ȚĂRILE DE JOS

ȚĂRILE DE JOS

Ce s-a întâmplat?

În Țările de Jos, 8 cercuri de sensibilizare au fost facilitate de membrii personalului organizației Restorative Justice Nederland (RJN) în perioada februarie 2023 – iunie 2024, vizând diverse instituții de învățământ. La aceste cercuri au participat peste 100 de persoane, inclusiv elevi de liceu, studenți (din domeniul dreptului, asistenței sociale și al studiilor integrate privind siguranța și securitatea), personal școlar, asistenți sociali, lucrători de probațiune pentru minori, tineri cu experiență trăită în centre de detenție pentru minori, practicieni în domeniul justiției restaurative, profesori și formatori din cadrul metodologiei școlilor pașnice⁷ (grupul CED) și membri ai Consiliului consultativ pentru copii (CAB) al proiectului i-Restore 2.0⁸.

Cercurile de sensibilizare organizate în școli în Țările de Jos au făcut parte din strategia de implicare a tinerilor și studenților în activitatea RJN și de prezentare a justiției restaurative și a practicilor restaurative, dar și de implicare a profesioniștilor și profesorilor din licee și universități de științe aplicate care pot promova punerea în aplicare a justiției restaurative la locurile lor de muncă. S-a decis să nu se pună accentul pe școlile primare din cauza vârstei și maturității copiilor. S-a considerat că implicarea copiilor mai mici ar necesita un program diferit de cel pentru elevii de liceu și tinerii adulți, iar multe școli primare din Țările de Jos lucrează deja cu metoda școlii pașnice, care se bazează pe principiile și practicile justiției restaurative, cum ar fi medierea între colegi. Cu toate acestea, profesorii și antrenorii metodei școlilor pașnice, grupul CED, au fost invitați la un cerc, cu scopul de a crește gradul de conștientizare cu privire la modul în care activitatea lor face parte, de asemenea, din mișcarea justiției restaurative și utilizează abordări restaurative.

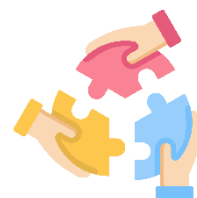
---

⁷ Școala pașnică este o abordare globală pentru școlile primare, care vizează cultivarea unei comunități democratice în care vocile copiilor sunt auzite și în care copiii și profesorii învață să rezolve conflictele în mod constructiv. Elevii sunt implicați și învață să își asume responsabilitatea pentru binele mediului social al comunității lor. Peaceable School este un program olandez dezvoltat de CED-group, o fundație non-profit din Țările de Jos. Pentru mai multe informații: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/282065/The%20peaceable%20school%20a%20description.pdf>

⁸ Consiliile consultative pentru copii (Child Advisory Boards – CAB) au fost create prin intermediul proiectului în fiecare țară țintă pentru a integra opiniile copiilor în punerea în aplicare a activităților. Acestea reunesc copii și tineri care sunt interesați de sistemul de justiție sau care ar fi putut fi implicați în acesta. Îi formăm cu privire la conceptele justiției restaurative, îi consultăm cu privire la activitățile și materialele proiectului și îi împuternicim să devină avocați ai copiilor.

Conținutul, calendarul și metodologia cercurilor au fost adaptate în funcție de diferitele audiențe și de nivelul lor anterior de cunoștințe pe această temă. Programele au avut, totuși, o structură similară. Toate au început cu o introducere din partea facilitatorilor și un cerc de deschidere cu un băț de discuție, în timpul căruia participanții s-au putut prezenta și și-au împărtășit cunoștințele preexistente despre justiția restaurativă sau asociațiile primare atunci când au auzit termenul. În continuare, facilitatorii au explicat câteva dintre elementele de bază ale justiției restaurative, principiile, valorile, diferitele forme și aspectele specifice ale justiției restaurative pentru tineri și abordările restaurative în școli. Au fost difuzate videoclipuri și au fost explorate studii de caz pentru a facilita înțelegerea și a face practica mai tangibilă. De asemenea, fiecare cerc a avut timp să reflecteze asupra întrebărilor sau afirmațiilor referitoare la justiția restaurativă în mediul lor (școlar), la accesibilitatea acesteia, precum și la beneficii și provocări. Scopul acestei părți a fost acela de a stimula colaborarea în continuare cu privire la și implementarea practicilor restaurative în aceste școli și de a identifica instrumentele sau provocările cruciale care facilitează sau subminează aceste eforturi în mediile educaționale. Fiecare sesiune s-a încheiat cu un cerc de închidere folosind un băț de discuție, întrebând publicul ce a învățat și ce ar dori să ducă "acasă sau înapoi la locul de muncă/școala lor".

Ce învățăminte au reieșit din cercuri?

Cercurile de sensibilizare din Țările de Jos au abordat un grup eterogen de participanți, necesitând metodologii diferite și oferindu-le o experiență adaptată în funcție de experiența și nevoile acestora. Conținutul s-a axat pe justiția restaurativă, valorile și standardele sale de practică, precum și pe punerea în aplicare a abordărilor restaurative cu tinerii, atât în mediul școlar, cât și în cadrul sistemului de justiție juvenilă.

Organizatorii s-au bucurat să faciliteze cercurile și să vadă dorința elevilor, profesorilor și a altor profesioniști de a învăța despre justiția restaurativă. S-a raportat că majoritatea participanților nu auziseră niciodată de justiția restaurativă, știau foarte puține despre aceasta sau recunoșteau unele dintre valorile și practicile din propria lor activitate, dar nu le legaseră niciodată de justiția restaurativă. Aceștia își dau seama acum că o parte din activitatea lor în școli sau universități este mai degrabă restaurativă și mulți participanți și-au exprimat ambiția de a duce mai departe practicile lor de justiție restaurativă. Pentru mulți a fost o revelație și un punct de plecare pentru a afla mai multe despre acest subiect.

Profesorii din metodologia școlilor pașnice au fost surprinși să vadă cât de mult se potrivește munca lor privind cetățenia, abordarea conflictelor din școli prin medierea între colegi cu conceptul mai larg de justiție restaurativă. Ei au fost inspirați de unele dintre materialele utilizate și probabil că vor folosi unele dintre acestea în propriile programe și curricule pentru școli și cartiere pașnice.

Cercurile au fost salutate și de profesorii de la un liceu specializat pentru copii cu probleme de comportament, care adesea au antecedente penale, se află în îngrijirea tinerilor și/sau sunt supuși probațiunii juvenile. Această sesiune a fost inițiată la cererea școlii, exprimându-și interesul de a lucra cu metodologii de justiție restaurativă în mediul lor școlar și nu numai, după ce doi dintre supraveghetorii lor ambulatoriali au început o formare în mediere. Discuțiile s-au axat pe potențiala punere în aplicare a practicilor restaurative, cum ar fi medierea între colegi și instanțele pentru tineri în școli, care a fost o metodologie relativ nouă și revelatoare pentru majoritatea dintre ei, care a stârnit mult interes. Profesorii au reflectat asupra propriei lor activități și asupra a ceea ce ar mai putea fi făcut sau îmbunătățit în viitor. Aceștia și-au exprimat interesul de a contacta organizația care facilitează instanțele pentru tineri din Țările de Jos, care operează, de asemenea, într-un mod de justiție restaurativă, pentru a stabili această practică în școala lor, deoarece se confruntă cu multe incidente disciplinare care

trebuie gestionate într-un mod mai rezistent, responsabilizant și durabil. Deși și-au exprimat ezitarea cu privire la cât de potriviți erau tinerii lor pentru această metodologie, au fost de acord că poate o versiune similară, mai adaptată, ar putea fi potrivită pentru nivelurile cognitive și de maturitate ale elevilor lor specializați.

Cercurile de sensibilizare au stârnit interes și în rândul studenților din învățământul superior. După participarea la aceste cercuri, studenții au raportat o mai bună înțelegere a conceptului de justiție reparatorie și a punerii sale în aplicare în practică cu copiii și tinerii. Un obiectiv-cheie al acestor cercuri a fost acela de a transmite faptul că justiția restaurativă, în special pentru copii și tineri, este o problemă legată de drepturile copilului, că aceasta include munca bazată pe traumele suferite și că ei pot pune în aplicare anumite aspecte în cadrul studiilor lor și al viitoarelor locuri de muncă. Unii studenți au fost nerăbdători să obțină informații suplimentare și chiar au spus că ar dori să își scrie teza pe această temă.

Învățămintele din cercurile de sensibilizare au depășit punerea în aplicare a abordărilor justiției restaurative în mediile educaționale. Unul dintre cercuri a angajat într-un dialog tineri cu experiență trăită în centrele de detenție pentru minori și profesioniști din sistemul de justiție juvenilă pentru a reflecta asupra modurilor în care inegalitatea (de oportunități) se exprimă în orașul Amsterdam, impactul său potențial asupra traiectoriei tinerilor în sistemul de justiție juvenilă și rolul pe care îl pot avea abordările justiției restaurative în abordarea acestor probleme. Pentru această sesiune, facilitatorii de la Restorative Justice Nederland au organizat un focus grup pe rezultatele unui proiect de cercetare la care au participat. A fost emisă o reprezentare vizuală ușor de înțeles și adaptată copiilor a acestor rezultate, astfel încât participanții să poată discuta colectiv și să găsească soluții la problemele prezentate. Justiția restaurativă a fost discutată în profunzime atât la nivel de proces și închisoare, cât și la nivel de probațiune și judiciar, pentru a înțelege acest fenomen cu participarea tinerilor, pentru a facilita o mai mare încredere între forțele de ordine și anumite populații (de exemplu, cercurile) și pentru a o implementa ca instrument înainte de escaladare (de exemplu, instanțele comunitare, medierea poliției, Halt). Facilitatorii au dorit ca experții experimentați în domeniul tineretului să înțeleagă puterea vocilor lor și să le permită să fie agenți ai schimbării. Participanții au înțeles valoarea și dreptul lor la justiția restaurativă, precum și beneficiile potențiale la care se pot aștepta atunci când vin cu sugestiile lor pentru a aborda problemele discutate.

Tinerii din Consiliul consultativ olandez pentru copii al proiectului i-Restore 2.0 au fost, de asemenea, invitați să participe la un cerc cu membri ai unuia dintre principalii furnizori de justiție restaurativă din Țările de Jos. Ca parte a proiectului, tinerii au petrecut deja multe sesiuni de învățare și diseminare despre justiția restaurativă, astfel încât nu a fost necesară nicio prezentare prealabilă pentru acest cerc. Obiectivul acestei sesiuni a fost ca tinerii să ofere feedback și sugestii cu privire la abordarea organizației care oferă justiție restaurativă. În cadrul sesiunii, tinerii au fost însărcinați să se gândească la strategiile care au avut cel mai mare succes în relația cu colegii lor care, din păcate, au avut mai multe dificultăți în a găsi serviciile de justiție restaurativă în ultimii doi ani (de la începutul Covid, există mai puține cereri de mediere și mai puține sesizări, în ciuda faptului că nu au scăzut cazurile adecvate). Prin intermediul acestor sesiuni, tinerii au învățat despre importanța serviciilor oferite de organizație, despre medierea restaurativă pentru grupul lor de colegi, despre importanța viziunii lor unice și despre valoarea vocii și a feedback-ului lor (responsabilizare). Tinerii au fost stimulați să își exprime opinia sinceră și critică. Ulterior, organizatorii au urmărit cu ei cât de mult a fost apreciat feedback-ul lor de către divizia de comunicare a organizației și cum viziunea lor a fost inclusă ca punct central al abordării strategiei de sensibilizare a tinerilor a organizației.

Care au fost impresiile participanților?

"Ar trebui să existe un efort activ de a încuraja oamenii să participe la justiția restaurativă, dar aceștia ar trebui să fie acolo 100% din proprie inițiativă. În acest fel, ei pot participa cu mentalitatea necesară pentru că sunt deschiși. Încurajarea și informarea sunt importante, de asemenea, pentru că răspunsul probabil la început este probabil nu. Aș fi spus nu dacă nu aș fi fost informat corespunzător"
(student din învățământul superior)

"În departamentul clinicii medico-legale în care fac practică, o persoană a fost supusă unei proceduri de mediere cu prietena sa, iar acest lucru a avut un impact extrem de pozitiv asupra restului perioadei sale de detenție și asupra reabilitării sale."

(Student din învățământul superior)

"Mai mulți oameni de vârsta mea ar trebui să știe despre acest lucru, mă bucur că pot să le aduc mai mult în atenție, astfel încât să poată găsi ajutorul de care au nevoie."

(membru al Comitetului consultativ pentru copii i-RESTORE 2.0)

"Recunosc toate acestea, dar nu am înțeles niciodată cât de strâns legată era munca mea de această mișcare de justiție restaurativă."

(Trainer din metodologia școlilor pașnice)

"Primul meu gând este, desigur, dacă se poate face acest lucru cu "grupul nostru țintă specific" de tineri? Ei sunt niște mici scandalagii și presupunem întotdeauna, din cauza dispoziției lor sau a capacităților lor cognitive, că nu sunt potriviți pentru acest tip de muncă de la egal la egal și de asumare a responsabilității, dar luați exemplul clinicilor YesWeCan (centre de tratament de recuperare pentru tinerii care au fost în sistemul de îngrijire atât de mult timp încât sunt considerați "dincolo de tratament", cu rate de succes impresionante) cu o abordare restaurativă: se poate face acolo. Ce se întâmplă atunci când le oferim tinerilor responsabilitate? Nu cumva îi subestimăm pe micii noștri "scandalagii"?"

(Profesor la un liceu cu o abordare personalizată cu tinerii vulnerabili)

"Studentii noștri se luptă cu depășirea poticnelilor și a provocărilor din trecut sub forma traumelor. O mare parte din ceea ce încercăm să facem este să încercăm să facilităm și să cultivăm reziliența în ei, iar activitatea dumneavoastră în domeniul justiției restaurative pare să fie foarte utilă în acest scop."

(Profesor la un liceu cu o abordare personalizată cu tinerii vulnerabili)

"Am prezentat un caz pentru a demonstra modelul de conferință utilizat în Irlanda de Nord. Întrebările studenților au fost inteligente și păreau cu adevărat interesați de justiția restaurativă".

(Avocat al justiției restaurative și vorbitor în timpul cercurilor cu studenții din învățământul superior)

La sfârșitul sesiunilor, participanții s-au implicat într-un cerc de închidere în care au fost întrebați dacă sunt mulțumiți de activități, ce au învățat și dacă ar putea să împărtășească un cuvânt sau câteva reflecții cu privire la ceea ce au descoperit în timpul sesiunii și pe care ar dori să le ducă înapoi la clasă, în mediul de lucru sau chiar în viața personală de acasă. Cuvintele de feedback pe care le-am auzit cel mai des au inclus:

"interesant", "pătrunzător", "promițător", "nou", "revoluționar", "avem nevoie de asta", "vreau să știu mai multe", "mediere între colegi", "(avem nevoie de mai multe) instanțe pentru tineri" și "puternic"

CERCURILE DE SENSIBILIZARE DIN ROMÂNIA

ROMÂNIA

Ce s-a întâmplat?

În perioada februarie 2023 – aprilie 2024, echipa Terres des hommes România a organizat 9 cercuri de conștientizare în două licee din București, sub mandatul proiectului i-Restore 2.0. Din cele 9 cercuri de sensibilizare, 4 au fost organizate cu profesori de liceu și personal școlar, 3 cu elevi de liceu, 1 cu părinți și tutori, și unul comun cu elevi și profesori. La aceste cercuri au participat aproximativ 90 de profesori de liceu din diverse domenii de învățământ, 95 de elevi de liceu și peste 15 părinți și tutori ai elevilor din liceele implicate.

Cercurile de sensibilizare care au avut loc în România au avut ca scop principal introducerea conceptului de justiție restaurativă și implicarea participanților în explorarea beneficiilor implementării abordărilor restaurative pentru soluționarea conflictelor și a violenței în mediul școlar. Cercurile au creat spațiul necesar pentru ca participanții să se angajeze într-un dialog deschis pentru a reflecta asupra provocărilor metodelor tradiționale de soluționare a conflictelor și asupra oportunităților pe care intervențiile restaurative le-ar putea aduce în școli în viitor.

În ultimii ani, aplicarea practicilor restaurative s-a răspândit pe scară largă în întreaga lume, dovedindu-și eficacitatea în diverse contexte, inclusiv în sistemul judiciar și în mediul educațional. Pornind de la beneficiile și rezultatele pozitive raportate în urma aplicării acestora, mai multe țări au inclus recomandări privind utilizarea abordărilor restaurative în documentele lor de politici educaționale. Și în România au fost derulate cu succes proiecte experimentale în care aceste practici au fost pilotate, inclusiv în mediul educațional. Cu toate acestea, modelul actual de intervenție în situații de conflict și violență în școlile din România rămâne preponderent punitiv. Acest context a condus la necesitatea unor reflecții colective asupra unor modele de intervenție mai pozitive, care să ia în considerare opiniile și nevoile tuturor membrilor comunității școlare, în special ale copiilor și tinerilor.

Prin discuții interactive, participanții au înțeles că construirea și menținerea unor relații semnificative reprezintă un efort de cooperare și că opiniile lor sunt vitale în găsirea unor oportunități de îmbunătățire a mecanismelor actuale de intervenție și a climatului școlar general. Facilitatorii au explorat, împreună cu elevii, profesorii și familiile, contextul emoțional

și cognitiv al situațiilor considerate dăunătoare și impactul acestora, ajutând la înțelegerea problemelor privind violența în școli cu care elevii se confruntă în mod regulat, precum și posibilele abordări pentru a atenua efectul acestor probleme. În cadrul acestor discuții, elevii au vorbit cu sinceritate despre situațiile cu care se confruntă în școli și despre modul în care adesea "nu se simt ascultați". De asemenea, elevii au fost încurajați să își exprime ideile cu privire la beneficiile utilizării practicilor restaurative și să reflecteze asupra unor concepte precum "vina" versus "responsabilitatea" și "sanctiunea" versus "repararea".

Nevoile sistemului au fost, de asemenea, explorate împreună cu profesorii. Există o convingere comună în rândul cadrelor didactice că violența în școli a devenit mai răspândită în ultimii ani (în ceea ce privește diversitatea tipurilor de conflict și în ceea ce privește vizibilitatea) și acest lucru a creat o nevoie de diversificare a metodelor de abordare a acestor situații. În timpul cercurilor cu cadrele didactice, au fost utilizate prezentări, videoclipuri informative și analiza unor studii de caz inspirate din situații reale pentru a explica cadrelor didactice ce presupun practicile restaurative și importanța aplicării acestora în școli, precum și pentru a promova un dialog deschis cu privire la nevoile și punctele lor de vedere, precum și ale elevilor, în susținerea unui mediu școlar constructiv. Unii profesori au rezonat cu principiile și modelele abordărilor restaurative prezentate, menționând că și ei au o abordare în activitățile lor care ia în considerare nevoile elevilor și le permite să își exprime propriile opinii. Au existat, de asemenea, profesori care au considerat că comportamentele inadecvate din mediul școlar trebuie tratate cu mai multă fermitate și pedepsite rapid, în conformitate cu reglementările școlare în vigoare. Deși toți participanții s-au arătat deschiși și interesați de exemple de aplicare a practicilor restaurative în școli, a devenit clar că aplicarea oricăror noi metode de intervenție necesită o perioadă de învățare, aplicare, schimb constant de idei și evaluare adecvată.

Părinții și tutorii elevilor de liceu s-au bucurat, de asemenea, că au fost invitați să exploreze rolul lor în procesul de creare a unor școli mai respectuoase și mai sigure și în vederea construirii unei societăți mai constructive. Învățămintele desprinse din aplicarea practicilor restaurative pentru soluționarea conflictelor în școli pot fi, de asemenea, transpuse în mediul familial, promovând un efect de transformare a calității relațiilor interpersonale care depășește sălile de clasă pentru a ajunge în comunitate în general.

Ce învățăminte au reieșit din cercuri?

Studenți

Studenții au avut ocazia să învețe din activitatea desfășurată de Terres des hommes în România, în special prin proiectul i-Restore 2.0, în domeniul justiției restaurative și al practicilor restaurative cu copiii și tinerii. Tinerii au fost deschiși și s-au implicat în dialog, au dat exemple din viața lor personală, despre modul în care greșelile lor au fost tratate de adulți (părinți sau profesori) și au reflectat asupra diferențelor propuse de abordările restaurative. Cercurile au fost considerate relevante pentru nevoile elevilor, iar acest lucru a fost vizibil în dorința lor de a dezbate problemele cu care se confruntă, de a-și exprima opiniile (chiar și atunci când uneori a fost dificil pentru ei să se asculte reciproc) și în ideile semnificative exprimate ca "lecții învățate". Printre ideile considerate de elevi ca fiind relevante s-au numărat:

- ✚ nevoia de a comunica mai mult și cu mai multă răbdare unii cu alții;
- ✚ necesitatea de a analiza cu atenție o situație înainte de a trage concluzii;
- ✚ posibilitatea de a rezolva problemele cu calm și fără țipete și că acest lucru contribuie la îmbunătățirea relațiilor;
- ✚ importanța de a asculta toate persoanele implicate într-un conflict, deoarece comunicarea este vitală pentru înțelegerea problemelor;
- ✚ importanța unei a treia persoane pentru medierea unui conflict;
- ✚ că iertarea este un lucru bun și că ascultarea, înțelegerea și empatia sunt cheile pentru rezolvarea problemelor și a greșelilor;
- ✚ importanța unui mod diferit de a remedia greșelile și faptul că greșelile pot fi învățate din ele.

La final, elevii și-au evaluat experiența prin cuvinte-cheie precum "interesant", "util", "dezbatere educațională", "lucruri noi", "răbdare", "respect", "înțelegere", "dezvoltare personală". Concluzia adusă de unii elevi a fost că pentru un mediu educațional plăcut este necesară schimbarea unor comportamente și că această schimbare trebuie să pornească de la fiecare dintre ei. După cum a spus un student: "schimbarea începe cu noi".

Profesori

Trei dintre cercurile de sensibilizare au fost realizate cu profesori și personal școlar din diferite specializări (geografie, limbi străine, științe socio-umane, religie, sociologie, biologie,

matematică, documentare). Relevanța abordărilor restaurative a fost înțeleasă de profesori atât din perspectiva cadrului de intervenție, cât și din perspectiva valorilor pe care le promovează și le creează: "motivație", "reparare", "învățare", "ascultare", "posibilități", "empatie", "satisfacerea nevoilor", "proprietate", "adaptare", "conștientizare", "valori" și "perspectivă nouă". Aceștia au fost deosebit de interesați să afle mai multe despre modul în care practicile restaurative ar putea fi transpuse în școlile lor, deoarece mulți dintre ei nu auziseră niciodată despre acest cadru și nu puteau înțelege încă aplicabilitatea sa. Aceștia au înțeles din exemplele prezentate și din discuțiile pe marginea studiilor de caz diferențele dintre abordarea clasică, astfel cum este prevăzută în regulamentele școlare, și abordările restaurative prezentate de *Terres des hommes*. Discuțiile s-au axat pe protocoalele școlare actuale pentru abordarea conflictelor, iar unii profesori și-au dat seama că nivelul de informare și de înțelegere cu privire la aplicarea acestor regulamente este diferit între ei, ceea ce duce adesea la moduri diferite de aplicare a acestora. Au fost oferite, de asemenea, exemple privind modul de corelare a intervențiilor și măsurilor prevăzute în regulamentele școlare cu practicile restaurative, astfel încât să se construiască un cadru pozitiv, participativ și constructiv pentru intervenție și luarea deciziilor.

Profesorii au declarat că cercurile le-au schimbat perspectiva, oferindu-le inclusiv posibilitatea de a-și concentra atenția asupra unor lucruri pe care le știau, dar pe care le neglijau. Ei au declarat că activitățile le-au oferit un cadru util pentru reflecție și autorefecție, o oportunitate de a gândi nu numai individual, ci și împreună cu alții, deschizând "uși, ferestre către alte perspective". Alte cuvinte-cheie folosite pentru a descrie experiența lor au fost: "utilitate", "autorefecție", "asumare", "impact emoțional" și "schimbare de perspectivă". La final, profesorii au declarat că cercurile au fost foarte instructive și utile, cu elemente de noutate și creativitate care au avut un impact revelator. Ei au apreciat, de asemenea, energia pozitivă acumulată în timpul discuțiilor. În general, aceștia au considerat că ar trebui desfășurate activități de sensibilizare cu privire la practicile restaurative pentru întregul personal din școli, deoarece aplicarea acestor practici ar necesita personal special instruit. Există o receptivitate pentru activități viitoare în acest domeniu, deoarece acestea sunt considerate necesare și utile în contextul procesului de formare continuă. Participanții și-au exprimat interesul de a fi incluși în activități de formare mai ample privind abordările restaurative în școli pentru a înțelege mai bine modul în care acestea funcționează și pentru a deveni formatori pentru alții în acest domeniu.

Familii

Părinții și tutorii elevilor care au participat la cercuri au fost deschiși la informațiile prezentate și au dorit să înțeleagă conceptele și modul în care practicile restaurative pot fi aplicate în mediul școlar. Participanții au exprimat că informațiile împărtășite au fost "foarte utile, iar abordarea a fost realizată într-un mod profesionist". Ei au rezonat cu principiile restaurative, au fost de acord că este necesară și urgentă diversificarea metodelor de intervenție în mediul școlar (atât pentru prevenirea, cât și pentru soluționarea conflictelor) și că practicile restaurative despre care au fost informați reprezintă o soluție pozitivă și constructivă care "ar trebui implementată în toate școlile". Relevanța practicilor restaurative a fost percepută de părinți și în ceea ce privește utilitatea lor "pentru dezvoltarea personală a copiilor" și în ceea ce privește schimbarea atitudinii adulților față de educația copiilor pentru viitor. Părinții au înțeles că aplicarea practicilor restaurative necesită un efort comun și că este nevoie de schimbare la nivel individual, familial, școlar, decizional și comunitar și sunt dornici să facă parte din această schimbare. Ei au afirmat că astfel de activități ar fi foarte utile în gestionarea claselor și ar trebui organizate în toate școlile. Din această perspectivă, este necesar ca orice activitate viitoare de promovare și/sau aplicare a practicilor restaurative să implice părinții și asociațiile de părinți.

Care au fost impresiile participanților?

"Am învățat importanța de a asculta toate persoanele implicate într-un conflict și că acest lucru arată un semn de respect."

(Elev de liceu)

"Înțelegerea, empatia și ascultarea sunt esențiale pentru rezolvarea problemelor și a greșelilor."

(Elev, 10th clasa liceu)

"Cred că ar fi util să existe lecții despre justiția restaurativă în liceu, în special în cadrul orelor de dezvoltare personală/leadership. Cred că directorul ar trebui să fie instruit în acest sens, ar fi bine să se facă cursuri pentru directori."

(Elev, 10th clasa liceu)

"Aș aplica aceste practici restaurative în familie. Când vine vorba de o greșeală, de exemplu o greșeală a surorii mele mai mici, aș dori să mă îndepărtez de conceptul de pedeapsă și să trec la învățarea din greșeală și la auto-reflecție."

(Elev, 10th clasa liceu)

"Practicile restaurative ar trebui să fie primul lucru la care apelăm în gestionarea situațiilor de conflict (...). Discuția de astăzi a plantat o sămânță în mine și mi-a schimbat perspectiva, arătându-mi efectele pozitive, dar și limitele practicilor restaurative."

(Profesor de liceu)

"M-am simțit conectată, inspirată să sprijin mai mult, cu idei noi, realizabile."

(Profesor de liceu)

"Cred că este important ca oamenii să fie conștienți de propria lor umanitate încă de la început. Iar abordarea restaurativă poate face pași importanți către redescoperirea umanității noastre."

(Profesor de liceu)

"România are nevoie de cât mai multe astfel de programe. Schimbând mentalități, schimbăm lumea!"

(Părinte/tutore legal)

"Mi-a deschis ochii la comportamentul acestei generații de copii. Implicarea ar trebui să fie din toate părțile: școală, părinți, copii."

(Părinte/tutore legal)

"Cred că această întâlnire m-a ajutat să învăț cum să gestionez conflictele".

(Elev de liceu)

"Cu toții am putea face mai mult pentru ca fiecare persoană să fie conștientă de rolul său în cadrul grupului social din care face parte".

(Profesor de liceu)

Reflecție finală s

Cercurile de sensibilizare privind justiția restaurativă și implementarea acesteia în mediul școlar au fost bine primite în fiecare țară de către elevi, familiile acestora, personalul școlar și alți profesioniști care au participat. Aceste cercuri au creat spațiul necesar, adesea pentru prima dată, pentru a reflecta împreună asupra modului în care practica restaurativă poate contribui la crearea și menținerea unor medii de învățare pașnice și eficiente. Instituțiile de învățământ implicate au apreciat în mod pozitiv activitatea desfășurată cu personalul și elevii lor, iar majoritatea au sugerat ca activități similare să aibă loc din nou, ajungând la alți elevi și la personalul școlii lor.

Copiii și tinerii au fost foarte dornici să se implice în activitățile propuse în cadrul cercurilor. Cei mai mulți dintre ei nu participaseră până atunci la nicio activitate similară legată de justiție și s-au bucurat să li se dea posibilitatea de a-și împărtăși opiniile cu privire la aspecte precum conflictele, impactul acestora și modalitățile restaurative de abordare și soluționare a disputelor. Tinerii au declarat că cercurile le-au oferit cunoștințe care sunt relevante pentru viața reală, inclusiv abilități de autogestionare, curajul de a-și asuma responsabilități, curajul de a lua decizii și și-au îmbunătățit abilitățile de rezolvare a problemelor.

Elevii, profesorii și familiile și-au exprimat dorința de a participa la activități viitoare pentru a-și aprofunda cunoștințele în ceea ce privește implementarea practică a practicilor restaurative în școli și nu numai. Adesea, aceștia au fost curioși să afle mai multe despre alte domenii conexe, cum ar fi drepturile copilului în raport cu sistemul de justiție penală și punerea în aplicare a practicilor restaurative în alte contexte. În acest sens, unii participanți și-ar dori mai multe sesiuni în care să poată invita și practicieni, cum ar fi mediatori sau procurori care se ocupă de cazurile tinerilor, și să lucreze mai mult cu mărturii sau copii și tineri cu experiență trăită care își pot împărtăși poveștile. În general, în special atunci când se încearcă să se ajungă la copii cu un context mai dificil, ar fi mult mai eficient ca tinerii care le înțeleg mediul și le vorbesc limba să vină să transmită mesajul și să explice ce a însemnat pentru ei justiția restaurativă, decât ca universitarii/ profesorii să țină conferințe pe această temă.

În plus, lucrul cu studii de caz a fost deosebit de bine primit, atât în aceste sesiuni, cât și în alte activități ale proiectului, și ar trebui să devină un instrument standard pentru îmbunătățirea sensibilizării cu privire la justiția restaurativă, atât cu publicul țintă adult, cât și cu cel tânăr. Participanții au apreciat în mod deosebit activitățile participative și au solicitat ca viitoarele cercuri de sensibilizare să includă jocuri de rol sau simulări ale modului în care medierea și alte

practici restaurative pot fi realizate în școli. De asemenea, s-a sugerat ca viitoarele cercuri să utilizeze în continuare materialele de sensibilizare elaborate în cadrul proiectului i-Restore 2.0 de către consiliile consultative pentru copii (de exemplu, videoclipuri prezentate de tineri), deoarece aceste materiale stimulează interesul atât în rândul tinerilor, cât și al adulților.

O lecție învățată prin dezvoltarea cercurilor de sensibilizare cu privire la practicile restaurative cu copiii și tinerii din școli este că punerea în aplicare eficientă ar necesita implicarea la nivel individual, familial, școlar, decizional și comunitar. Una dintre provocările întâmpinate la elaborarea strategiilor de sensibilizare a fost identificarea și accesarea părților interesate relevante din comunitatea de îngrijire a copilului, cum ar fi membrii familiei, și reunirea mai multor grupuri țintă într-un cerc comun. În România, un cerc a fost dedicat în special părinților, tutorilor și membrilor de familie ai elevilor de liceu. În Grecia, un cerc a reunit elevi, personal școlar și un părinte care era și președintele asociației de părinți și tutori. În ciuda reacțiilor pozitive la aceste experiențe, includerea mai multor grupuri țintă în cercuri a fost o provocare. Din această perspectivă, este necesar ca orice activitate viitoare de promovare și/sau implementare a abordărilor restaurative cu copiii să implice părți interesate relevante din comunitatea de îngrijire a copilului, inclusiv familiile acestuia.

În plus, se pune întrebarea cum să se treacă de la sensibilizarea cu privire la beneficiile și limitele practicilor restaurative la punerea lor efectivă în aplicare în mediul școlar. Conștientizarea este esențială pentru responsabilizarea copiilor, tinerilor și comunităților acestora în vederea adoptării unor abordări mai restaurative ale soluționării conflictelor. Cu toate acestea, o schimbare transformațională în cultura școlară ar necesita un proces personalizat și un angajament pe termen lung, în care să fie alocate resurse suplimentare pentru punerea sa efectivă în aplicare la toate nivelurile școlii. Acestea pot include: elaborarea unei strategii personalizate pentru punerea în aplicare a abordărilor restaurative în cadrul școlii, care poate fi creată împreună cu implicarea cadrelor didactice, a elevilor și a familiilor acestora; o strategie de formare pentru personalul școlii (inclusiv cadre didactice, director, personal administrativ și alt personal școlar relevant); formare în mediere inter pares cu elevii, cu mai multe momente de practică; momente periodice de reflecție asupra progresului punerii în aplicare în rândul echipei manageriale și, de asemenea, cu elevii și, cu o frecvență mai redusă, cu familiile acestora; sensibilizare suplimentară în rândul altor grupuri comunitare relevante (de ex. de exemplu, cu membrii activităților extracurriculare, ai cluburilor sportive); punerea în aplicare a instrumentelor de evaluare pentru monitorizarea și evaluarea rezultatelor.

În general, rezultatele cercurilor de sensibilizare continuă să arate că copiii și comunitățile lor locale sunt dornici să fie actori activi în co-crearea unor medii școlare mai respectuoase și mai incluzive. Sensibilizarea cu privire la valorile justiției restaurative, la punerea sa în aplicare și la impactul asupra celor care participă contribuie la abilitarea membrilor comunității de a decide dacă practica restaurativă este ceva de care pot beneficia sau pe care ar dori să o urmeze.

EUROPEAN
FORUM FOR
RESTORATIVE
JUSTICE

Co-funded by
the European Union

Terre des hommes
Helping children worldwide.

Halt.

REPUBLIC OF ESTONIA
SOCIAL INSURANCE BOARD

Taastav
õigus